

Hur ska man förstå betydelsen av att vara Guds avbild?

1 Mos 1:26–27

*Och Gud sade: Låt oss göra människan **till vår avbild**, till att vara oss lika.*

Må de råda över havens fiskar och himmelens flygande varelser och över boskapsdjuren. Ja, över hela jorden och över alla rörliga varelser som rör sig på jorden.

*Ja, Gud skapade människan **till sin avbild**, till **Guds avbild** skapade han henne – man och kvinna skapade han dem.*

Tolkningen av termen för avbild, *tselem*, försvåras på grund av att termen är ovanlig och etymologin osäker. *Tselem* förekommer 17 gånger i GT och vid 10 av dessa tillfällen associeras termen till olika slag av fysiska avbildningar.¹ Det kan röra sig om modeller av bölder och råttor, av människor eller avgudastatyer. En avvikande betydelse har *tselem* i Ps 39:7² och i Ps 73:20³ då termen kan översättas med skugga, skuggbild, tomhet eller drömlig.

Uttrycket ”Guds avbild” förekommer förutom denna sjätte dag endast en gång i GT. Det sker i 1 Mos 9:6⁴ då det fördärvliga med att utgjuta människoblod motiveras just med att människan är Guds avbild.

Vilken betydelse har då uttrycket? Forskare presenterar flera förslag. En del forskare hävdar att avbilden består i fysisk eller mental likhet. Förstånd, etiskt ansvar, kreativitet samt sinne för konst och musik har anförts som förslag. Svårigheten är att finna en definition som klart kan motiveras och avgränsas utifrån bibliska exempel.⁵

Den fysiska likheten har förfäktats av bl.a. Gunkel, åtminstone som en viktig delbetydelse.⁶ Mot denna uppfattning kan hävdas att Gud annars uppfattas som osynlig och okroppslig. Kraftiga varningar för att forma fysiska avbilder av Gud finns också i de Fem Moseböckerna.⁷

¹ 1 Mos 1:26–27; 5:3; 9:6; 4 Mos 33:52; 1 Sam 6:5; 2 Kung 11:18; Hes 7:20; 16:17; 23:14; Amos 5:26.

² אֲדָמָה בְּצֵלֶם אֱלֹהִים אֲדָמָה בְּצֵלֶם אֱלֹהִים אֲדָמָה בְּצֵלֶם אֱלֹהִים אֲדָמָה בְּצֵלֶם אֱלֹהִים

Som en skuggbild vandrar hon kring. Bara en vindfläkt är skatterna hon hopar, hon vet inte vems de en gång skall bli.

³ כְּתִלְוֹם מִהַקְרִיץ אֲדָמָה בְּצֵלֶם אֱלֹהִים אֲדָמָה בְּצֵלֶם אֱלֹהִים אֲדָמָה בְּצֵלֶם אֱלֹהִים

Liksom drömmen är borta när man vaknar, en bild som är glömd då man stiger upp.

⁴ וְשָׁפַךְ דָּם אֲדָמָה בְּצֵלֶם אֱלֹהִים אֲדָמָה בְּצֵלֶם אֱלֹהִים אֲדָמָה בְּצֵלֶם אֱלֹהִים

Den som utgjuter människoblod, hans blod skall utgjas av människor, ty Gud gjorde människan till sin avbild.

⁵ Hamilton 1990, 134–136; Bird 1994, 338; Hoekema 1994, 11–19; Westermann 1994, 142–147; Boice 1998, 90–91; McKeown 2008, 26–27; Mettinger 2011, 63.

⁶ Gunkel 2006, 9.

⁷ 2 Mos 20:14; 3 Mos 26:1; 5 Mos 4:16, 23, 25; 5:8; 9:12; 27:15.

Ytterligare kan man notera att uttrycket är kombinerat med ”för att likna oss”. Flera forskare menar att uttrycket lagts till just för att motverka möjligheten att uppfatta termen avbild som en fysisk avbildning. Ordet som används, *demut*, kan som en mer abstrakt term tjäna syftet att modellera förståelsen av *tselem*.⁸

Westermann har lyft fram möjligheten att avbilden består i förmågan att relatera till Gud. Gud kan ha en personlig relation till människan, kan tala med henne och ingå förbund med henne. Denna tolkning kritiserar av Wenham för att vara alltför vag.⁹

Mettinger betecknar ontologiska förklaringar, som alltså relateras till människans väsen och egenskaper, som föräldrade. Många forskare förknippar numera gudsligheten med funktion och roll i skapelsen. Mettinger motiverar den förändrade förståelsen med vad man har funnit i andra texter från den antika främre orienten. Texter från det gamla Egypten är särdeles intressanta. Från tiden 1500–1100 f.Kr. finner man gång på gång utsagor som framhäver Faraos särställning. Man hade redan tidigare utvecklat idén om att Farao var solguden Res son. Det nya är Faraos position som Res avbild på jorden. Farao är nu såväl son som avbild. Avbild är han i den specifika rollen som ställföreträdare. Samma idé fanns även i Mesopotamien. Mettinger konstaterar att man nu på basis av de egyptiska parallellerna inte längre ska söka efter egenskaper hos människan som skulle konstituera hennes avbildskaraktär. Att vara Guds avbild realiserar genom hennes roll och funktion.¹⁰

Enligt denna tolkning avser författaren förmedla att människan ska fungera som Guds representant på jorden som en ambassadör eller ställföreträdare. Denna funktion uppfattades en kung ha såväl i Mesopotamien som i Egypten. En regent var en guds representant på jorden. I skapelseberättelsen ges i så fall *alla* människor den positionen. Man bör därutöver notera att när Gud skapar människan nämns explicit att det är mannen och kvinnan tillsammans som utgör människan.¹¹ Mannen och kvinnan tillsammans är Guds avbild. Detta är ett unikt drag bland alla kända skapelseberättelser.¹²

Man kan finna stöd för tanken att Guds avbild innebär att vara Guds representant även genom att beakta vad som följer i berättelsen. Skapelseberättelsen fortsätter med att människan ges uppdraget att föröka sig och regera över resten av skapelsen. I Psaltaren 8 kommer tanken om människan som skapelsens härskare också tydligt fram när det i psalmen sägs att ”Gud satte människan till herre över sina händers verk”.¹³ Kopplingen mellan avbild och härskarställning är tydlig. Detta är också i harmoni med synen att Farao skulle härskas i egenskap av Res avbild. Wenham poängterar att avbilder av gudar och kungar ansågs representera den gud

---

⁸ Wenham 1987, 29; Hamilton 1990, 136; Waltke 2001, 64–65; Mettinger 2011, 64–65. I Hes 1–10 används תָּמַיִם frekvent i betydelsen ”liknar”, ”påminner om” eller ”kan jämföras med”.

⁹ Wenham 1987, 31; Westermann (1994, 142–157) går grundligt igenom de olika alternativen.

¹⁰ Sarna 1989, 12; Bird 1994, 338–340; Tsumura 1994¹, 34–35; Von Rad 2005, 146–147; Brueggemann 2010, 31–32; Mettinger 2011, 64–68.

¹¹ Bird (1994, 333–334, 352–353, 356, 358, 361) påpekar att 1 Mos 1:27 har använts för att hävda jämställdhet mellan könen. Men Bird själv menar att versen inte säger något om könsroller, dock nog att man och kvinna tillsammans utgör Guds avbild. Walsh 2001, 105–106.

¹² Von Rad 1972, 58; Wenham 1987, 30; Sarna 1989, 12; Bird 1994, 341–344; Waltke 2001, 65–66; Wenham 2003, 20; Von Rad 2005, 146; Brueggemann 2010, 33–34; Mettinger 2011, 68.

¹³ Ps 8:6–7; Bird 1994, 345.

eller kung som de föreställde. Man tänkte sig att den gudomlige anden bodde i avgudabilden.¹⁴

Ibland har man på basis av avbildstanken hävdad en antropomorf [människolik] gudsuppfattning, men flera forskare menar att man snarare borde tala om en teomorf, gudslig, människouppfattning.¹⁵

Skapelsen av människan beskrivs på ett unikt sätt i skapelseberättelsen. Det specifika ordet för skapa, *bara*, som används så sparsamt under veckan förekommer trefaldigt i samband med att människan skapas. Skapelseakten då människan blir till är unik. Hennes upphöjda position och roll som Guds avbild framhävs. Människan får ansvar att som Guds ställföreträdare råda över skapelsen. Djur och växter skapas för att vara till nytta för människan.¹⁶

Helt frånvarande är tanken att människan skulle ha som uppgift att föda eller på annat sätt betjäna Gud, lika frånvarande är alla religiösa plikter av alla slag. Det skapade finns för människans skull. Gud är närvarande och kommunicerar med människan i direkt tilltal. Han välsignar dem till förökning och uppfyllande av jorden. Unik är betoningen av man och kvinna tillsammans som Guds avbild. Att människan är Guds avbild är också motiveringen till varför det mänskliga livet är så värdefullt. Den som dödar en människa måste själv dö just därför att människan är Guds avbild.¹⁷

Mot bakgrund av Enuma Elish och alla andra texter från den antika främre orienten jag bekantat mig med är skapelseberättelsens version av hur människan skapas unik. Betoningen av man och kvinna tillsammans som Guds avbild är ett unikt drag, men även att beskrivningen av människans tillblivelse och den därpå följande delgivningen av hennes uppgifter saknar religiösa inslag, den inkluderar inga kultiska uppgifter överhuvudtaget. Den materiella skapelsen anförtros människan och inga religiösa plikter av något slag föreskrivs. Detta är, som Von Rad noterar, mycket anmärkningsvärt.¹⁸

---

¹⁴ Wenham 1987, 30–31; Bird 1994, 341; Von Rad 2005, 146–147; Mettinger 2011, 66–67.

¹⁵ Waltke 2001, 70; Smith 2002, 144–145; Von Rad 2005, 145; Mettinger 2011, 102–103.

¹⁶ Von Rad 2005, 150.

¹⁷ Wenham 2003, 16; Von Rad 2005, 146–150.

¹⁸ Von Rad 2005, 147.

Litteratur

Alter, R.

1981 *The Art of Biblical Narrative*. Basic Books. USA.

1985 *The Art of Biblical Poetry*. Basic Books. USA.

2004 *The Five Books of Moses. A Translation with Commentary*. W. W. Norton & Company. New York/London.

Alter, R. & Kermode, F. (eds.)

1990 *The Literary Guide to the Bible*. The Belknap Press of Harvard University Press. Cambridge.

Amit, Y.

2001 *Reading Biblical Narratives. Literary Criticism and the Hebrew Bible*. Fortress Press. Minneapolis.

Anderson, B. W.

1994 "From Analysis to Synthesis: The Interpretation of Genesis 1–11". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11*. R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 416–435.

Bandstra, B.

2008 *Genesis 1–11. A Handbook on the Hebrew Text*. Baylor University Press. Waco.

Bar-Efrat, S.

2008 *Narrative Art in the Bible*. T & T Clark International. London/New York.

Bauer, D. R. & Traina, R. A.

2011 *Inductive Bible Study: A Comprehensive Guide to the Practice of Hermeneutics*. Baker Academic. Grand Rapids.

Berlin, A.

1985 *The Dynamics of Biblical Parallellism*. William B. Eerdmans Publishing Company. Grand Rapids/Cambridge.

1994 *Poetics and Interpretation of Biblical Narrative*. Eisenbrauns. Winona Lake.

Bermant, C. & Weitzman, M.

1979 *Ebla. A Revelation in Archaeology*. Times Books. New York.

Bibeln

- 1993 *The NIV Study Bible*. New International Version. Hodder & Stoughton. London/Sydney/Auckland.
- 1998 *Bibeln. Den Heliga Skrift. Gamla och Nya testamentets kanoniska böcker*. Stiftelsen Svenska Folkbibeln. XP Media. Stockholm.
- 2001 *Bibel 2000 med noter, parallellhänvisningar och tillägg. Gamla testamentet, Apokryferna och Nya testamentet*. Bibelkommissionens översättning. Marcus förlag. Örebro.

Biblia Hebraica Stuttgartensia

- 2007 K. Elliger & W. Rudolph (eds.). German Bible Society. Stuttgart. (5th rev.ed.)

Bird, P. A.

- 1994 "Male and Female He Created Them: Genesis 1:27b in the Context of the Priestly Account of Creation". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11*. R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 329–361.

Boice, J. M.

- 1998 *Genesis. Volume 1. Creation and Fall. An Expository Commentary. Volume 1. Genesis 1–11*. Baker Books. Grand Rapids.

Brueggemann, W.

- 2010 *Genesis. Interpretation. A Bible Commentary for Teaching and Preaching*. Westminster John Knox Press. Louisville.

Cassuto, U.

- 1973 *Biblical & Oriental Studies. Volume 1: Bible*. Publications of the Perry Foundation for Biblical Research in the Hebrew University of Jerusalem. The Magnes Press. Jerusalem.
- 1998 *A Commentary on the Book of Genesis. Part One. From Adam to Noah*. The Magnes Press. Jerusalem.
- 2008 *The Documentary Hypothesis and the Composition of the Pentateuch*. Shalem Press. Jerusalem/New York.

Castellino, G.

- 1994 "The Origins of Civilization according to Biblical and Cuneiform Texts". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and*

Linguistic Approaches to Genesis 1–11. R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 75–95.

Collins, C. J.

2006 *Genesis 1–4. A Linguistic, Literary and Theological Commentary*. P&R Publishing Company. Phillipsburg.

Dorsey, D. A.

1999 *The Literary Structure of the Old Testament. A Commentary on Genesis–Malachi*. Baker Academic. Grand Rapids.

Fishbane, M.

1985 *Biblical Interpretation in Ancient Israel*. Clarendon Press. Oxford.

1998 *Biblical Text and Texture. A Literary Reading of Selected Texts*. One World. Oxford.

Friedman, R. E.

1997 *Who wrote the Bible?* HarperCollins Publishers. New York.

2003 *The Bible with Sources Revealed. A New View into the Five Books of Moses*. HarperCollins Publishers. New York.

Fokkelman, J. P.

1990 "Genesis". *The Literary Guide to the Bible*. R. Alter & F. Kermode (eds.). The Belknap Press of Harvard University Press. Cambridge, 36–55.

1991 *Narrative Art in Genesis. Specimens of Stylistic and Structural Analysis*. The Biblical Seminar 12. Wipf & Stock Publishers. Eugene.

Ginsberg, H. L.

1992 "Ugarit Myths, Epics, and Legends". *Ancient Near Eastern Texts Relating to the old Testament*. J. B. Pritchard (ed.). Princeton University Press. New Jersey, 129–155.

Goetze, A.

1992 "Hittite Myths, Epics, and Legends". *Ancient Near Eastern Texts Relating to the old Testament*. J. B. Pritchard (ed.). Princeton University Press. New Jersey, 120–128.

Gordon, C. H. & Rendsburg, G. A.

1997 *The Bible and the Ancient Near East*. W. W. Norton & Company. New York/London.

Gunkel, H.

- 1997 *Genesis*. Translated by Mark E. Biddle. Mercer University Press. Macon.
- 2006 *Creation and Chaos in the Primeval Era. A Religio-Historical Study of Genesis 1 and Revelation 12*. Translated by K. William Whitney JR. William B Eerdmans Publishing Company. Grand Rapids/Cambridge.
- 2008 *The Legends of Genesis*. Translated by W. H. Carruth. Bibliobazaar. LaVergne.

Hamilton, V. P.

- 1990 *The Book of Genesis. Chapters 1–17*. New International Commentary of the Old Testament. Eerdmans. Grand Rapids.
- 2005 *Handbook on the Pentateuch*. Baker Academic. Grand Rapids.

Harris, R. L. et al. (eds.)

- 1981 *Theological Wordbook of the Old Testament, Volumes 1 & 2*. Moody Press, Chicago.

Heidel, A.

- 1951 *The Babylonian Genesis*. The University of Chicago Press. Chicago/London.

Hess, R. S.

- 1994¹ "One Hundred Fifty Years of Comparative Studies on Genesis 1–11: An Overview". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11*. R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 3–26.
- 1994² "The Genealogies of Genesis 1–11 and Comparative Literature". *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11*. R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 58–72.

Hess, R. S. & Tsumura, D. T. (eds.)

- 1994 *I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11*. Eisenbrauns. Winona Lake.

Hoekema, A. A.

- 1994 *Created in Gods Image*. Eerdmans. Michigan/Cambridge.

Jacobsen, T.

1994   *"The Eridu Genesis". I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11.* R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 129–142.

Joüon, S. J. & Muraoka, T.

2006   *A Grammar of Biblical Hebrew.* Editrice pontificio instituto Biblico. Rom.

Kikiwada, I. M.

1994   *"The Double Creation of Mankind in Enki and Ninmah, Atrahasis I 1–351 and Genesis 1–2". I studied Inscriptions from before the Flood. Ancient Near Eastern, Literary, and Linguistic Approaches to Genesis 1–11.* R. Hess & D. Tsumura (eds.). Eisenbrauns. Winona Lake, 169–174.

Kikiwada, I. M. & Quinn, A.

1985   *Before Abraham was.* Abingdon Press. Nashville.

Kitchen, K. A.

1966   *Ancient Orient and Old Testament.* InterVarsity Press. Illinois.

1977   *The Bible in Its World.* Wipf & Stock Publishers. Eugene.

Kramer, S. N.

1992   *"Sumerian Myths and Epic Tales". Ancient Near Eastern Texts Relating to the old Testament.* J. B. Pritchard (ed.). Princeton University Press. New Jersey, 39–59.

Laato, A.

2004   *Inledning till Gamla Testamentet. Religionsvetenskapliga skrifter nr 54.* Åbo.

